

**ВІД ФІНАНСОВОГО ПРАВА ДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ
(НАЦІОНАЛЬНИЙ, ЗАРУБІЖНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ)****FROM FINANCIAL LAW TO LEGAL FRAMEWORKS OF PUBLIC FINANCES
(NATIONAL, FOREIGN AND INTERNATIONAL ASPECTS)**

**Музика-Стефанчук О.А., д. ю. н., професор,
завідувач кафедри фінансового права**

*Науково-навчальний інститут права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
провідний науковий співробітник*

*Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України*

Доктринальні положення будь-якої галузі права потребують опрацювань, перегляду, оновлення. Фінансове право не є виключенням, з огляду хоча б на чималі зміни в законодавстві, на виникнення нових суб'єктів, нових фінансових інструментів тощо.

Мета статті полягає власне у перегляді деяких доктринальних фінансово-правових положень, враховуючи національний, зарубіжний та міжнародний досвід.

Поєднання публічних фінансів та публічного фінансового інтересу розкривається у межах публічної фінансової діяльності та її правового регулювання. Стверджується, що фінансове право – це сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі публічної фінансової діяльності, а також фінансової діяльності інших суб'єктів, на яких державою покладені завдання з реалізації публічних фінансових інтересів.

Розглядаються доктринальні погляди на стосовно того, а що саме являє собою фінансове право, яким терміном коректніше оперувати «фінансове право» чи «публічні фінанси». Аргументовано, що коли говоримо про традиційний для української правничої школи підхід (здебільшого він є успадкованим від радянської науки фінансового права), то звичним поняттям є власне «фінансове право».

У зарубіжній юридичній науці зустрічаються інші назви, пов'язані із фінансово-правовим регулюванням, із публічними фінансами тощо. І загалом саме другий підхід поступово, повільно знаходить свій прояв у фінансовому праві України як навчальній дисципліні. Йдеться власне про поєднання фінансового права та публічних фінансів.

Наголошується на необхідності перегляду системи фінансового права як навчальної дисципліни.

Розглядається вплив політики на фінансові відносини. Такий вплив виявився у формуванні нових фінансових правовідносин, а саме – у сфері політичних фінансів. Окрема увага приділяється фінансовим правовідносинам у сфері публічно-приватного партнерства, публічних закупівель.

Ключові слова: фінансове право, публічні фінанси, публічно-приватне партнерство, публічні закупівлі, правове регулювання, публічні кошти, бюджет, податки, банк.

Doctrinal provisions of any branch of law need to be worked out, revised, updated. Financial law is no exception, given at least significant changes in legislation, the emergence of new entities, new financial instruments etc.

The purpose of the article is to review some doctrinal financial and legal provisions, taking into account national, foreign and international experience.

The combination of public finance and public financial interest is revealed within the framework of public financial activity and its legal regulation. It is argued that financial law is a set of legal norms governing public relations that arise in the process of public financial activities, as well as the financial activities of other entities on which the state is tasked to implement public financial interests.

Doctrinal views are considered on what exactly is financial law, which term is more correct – financial law or public finance. It is argued that when we talk about the traditional approach for the Ukrainian law school (mostly it is inherited from the Soviet science of financial law), the usual concept is «financial law».

There are other names related to financial and legal regulation, public finance, etc. In foreign legal science. In general, the second approach is gradually, slowly finding its manifestation in the financial law of Ukraine as a study discipline. It is actually a combination of financial law and public finance.

Emphasis is placed on the necessity to review the system of financial law as a study discipline.

The impact of policy on financial relations is considered. Such influence was manifested in the formation of new financial relations, namely in the field of political finance. Particular attention is paid to financial relations in the field of public-private partnership, public procurement etc.

Key words: financial law, public finance, public-private partnership, public procurement, legal regulation, public funds, budget, taxes, bank.

Доктринальні положення будь-якої галузі права такі як інакше потребують опрацювань, перегляду, оновлення. Фінансове право не є виключенням, з огляду хоча б на чималі зміни в законодавстві, на виникнення нових суб'єктів, нових фінансових інструментів тощо.

Мета нашої статті полягає власне у перегляді деяких доктринальних фінансово-правових положень, враховуючи національний, зарубіжний та міжнародний досвід.

Держава потребує коштів для того, щоб була фінансова можливість реалізації соціальних прав та державних соціальних гарантій громадян, визначених Конституцією України; щоб органи державної влади та органи місцевого самоврядування могли належним чином виконувати покладені на них завдання. Також функціонування органів публічної влади без наявності фінансових та матеріальних ресурсів є неможливим. Природньо, що

акумулювання, розподіл та використання фінансових ресурсів у сучасній демократичній здійснюється у правовому полі. Йдеться власне про обіг ресурсів, пов'язаних із публічним фінансовим інтересом. Тут можна вести мову про правове регулювання відносин у сфері публічних фінансів. Там, де присутній публічний фінансовий інтерес, правове регулювання відповідних відносин здійснюється в імперативному порядку, де такий інтерес відсутній – у диспозитивному порядку.

Поєднання публічних фінансів та публічного фінансового інтересу яскраво розкривається у межах публічної фінансової діяльності та її правового регулювання. Можна стверджувати, що сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у процесі публічної фінансової діяльності, а також фінансової діяльності інших суб'єктів, на яких державою покладені завдання

з реалізації публічних фінансових інтересів, охоплюється **поняттям «фінансове право»**.

Вчені можуть по-різному можуть визначати фінансове право, а саме: як самостійну галузь права, галузь законодавства, комплексну галузь права чи комплексне законодавство. Загалом, такі дискусії породжуються внаслідок глибшого занурення в теорію права країн, що належать до різних правових систем. Очевидно, що для юриста передусім має значення правозастосовна діяльність, правильність застосування норм матеріального та процесуального законодавства. З огляду на це, важливо чітко розуміти, що являє собою конкретне галузеве законодавство, які відносини регулюються його нормами.

Варто зазначити, що в юридичній науці тривають дискусії стосовно того, а що саме являє собою фінансове право, яким терміном коректніше оперувати «фінансове право» чи «публічні фінанси». Коли говоримо про традиційний для української правничої школи підхід (здебільшого він є успадкованим від радянської науки фінансового права), то звичним поняттям є власне «фінансове право».

Відмітимо, що зарубіжні автори ще ХХ ст. використовували у своїх роботах терміни «публічні фінанси», «публічні фонди», «публічні видатки», «публічні доходи», які у радянській літературі перекладалися як «державні фінанси», «державні фонди», «державні видатки», «державні доходи» заради відповідності термінології, що використовувалася в радянському фінансовому праві. У ті часи все «публічне» фактично стало отожднюватися з «державним», внаслідок чого термін «державне» повністю замінив собою термін «публічне». Прикладом такої трансформації термінів при їх перекладі є робота відомого класика фінансового права – французького вченого П.-М. Годме, яка мовою оригіналу має назву «Finances publiques, politique financière, budget et trésor» (при дослівному перекладі – «Публічні фінанси, фінансова політика, бюджет і казначейство»). Ця праця вийшла друком також в перекладі російською мовою у видавництві «Прогрес» у 1978 р. під назвою «Фінансове право». І цю роботу досі рекомендують у курсі фінансового права у багатьох вітчизняних закладах вищої освіти саме у перекладеному, адаптованому до радянських правових конструкцій варіанті. Нині варто з особливою увагою ставитись до перекладів юридичної літератури.

Якщо звернутися до зарубіжної юридичної науки, то можна зустріти інші назви, пов'язані із фінансово-правовим регулюванням, із публічними фінансами тощо. І загалом саме другий підхід поступово, повільно знаходить свій прояв у фінансовому праві України як навчальній дисципліні. Йдеться власне про поєднання фінансового права та публічних фінансів.

Так, у Навчально-науковому інституті права Київського національного університету імені Тараса Шевченка для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня на другому та четвертому курсах пропонуються навчальні дисципліни «Фінансове право» та «Правове регулювання публічних фінансів». Друга дисципліна передбачає поглиблене вивчення новітніх фінансових правовідносин з урахуванням, зокрема, європейських підходів до їх регулювання. У Міжрегіональній академії управління персоналом студентам пропонується одна навчальна дисципліна «Фінансове право (публічні фінанси)» (програма дисципліни спирається на типову для вітчизняних вузів систему фінансового права); у Міжнародному гуманітарному університеті для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня пропонується навчальна дисципліна «Адміністрування публічних фінансів», яка також здебільшого йде за програмою фінансового права.

На факультетах економічного спрямування та публічного управління пропонуються для вивчення навчальні дисципліни на кшталт «Публічні фінанси», «Теорія публічних фінансів», «Управління публічними

фінансами», «Публічне адміністрування у сфері фінансів» тощо.

Якщо звертатися до зарубіжної літератури, то слід вкрай обережно її використовувати, зважаючи на вітчизняне фінансово-правове регулювання. Наприклад, зарубіжні вчені Марк Вільямс, Лу Гаїті, Онг Чін-Аун підготували фундаментальну працю, що має назву «Охоронне фінансове право в Китаї та Гонконгу» («Secured Finance Law in China and Hong Kong» [1]). Виходячи з назви роботи, можна припустити, що в ній розглядаються особливості фінансово-контрольних правовідносин, охорона та захист прав суб'єктів фінансових правовідносин. Водночас, ознайомлення зі змістом цієї праці дає уявлення про зовсім інше розуміння фінансового права, оскільки вчені розглядають існуючі системи кредитування під забезпечення в Китаї та Гонконгу, де компанії або приватні особи пропонують індивідуальну нерухомість як забезпечення кредиту. В Україні подібні питання регулюються здебільшого нормами приватноправового характеру. Термінологічні розбіжності зустрічаються й в інших назвах, в інших працях.

Очевидно, що вже давно назріла потреба перегляду системи фінансового права як навчальної дисципліни. І потрібно розширювати вивчення фінансово-правових відносин, відходити від застарілих бачень та спираючись на публічне фінансово-правове регулювання.

Відмітимо, що українське законодавство не дає визначення поняття «публічні фінанси», натомість у Законі України «Про відкритість використання публічних коштів» від 11 лютого 2015 р. [2] є визначення іншого поняття – «публічні кошти» – це кошти державного бюджету (крім таємних видатків), бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії, кошти Національного банку України, державних банків, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також кошти суб'єктів господарювання державної і комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності. Інформація саме про такі кошти оприлюднюється на Єдиному веб-порталі використання публічних коштів, що є офіційним державним інформаційним ресурсом у мережі Інтернет. Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2015 р. № 911-р «Деякі питання створення і функціонування єдиного веб-порталу використання публічних коштів» створено державну установу «Відкриті публічні фінанси», що належить до сфери управління Міністерства фінансів України та забезпечує адміністрування єдиного веб-порталу використання публічних коштів. Про публічні фінанси згадується також у Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1805-р [3].

З метою порівняння наведемо Закон Польщі «Про публічні фінанси» (Ustawa o finansach publicznych) від 27 серпня 2009 р. з подальшими змінами. У ст. 3 цього Закону зазначається, що публічні фінанси охоплюють процеси, пов'язані зі збором державних коштів та їх розподілом, зокрема: 1) стягнення доходів і публічних надходжень; 2) витрачання публічних коштів; 3) фінансування запозичень державного бюджету; 4) прийняття зобов'язань за публічними коштами; 5) управління публічними коштами; 6) управління публічним боргом; 7) розрахунки з бюджетом Європейського Союзу.

Отже, публічні кошти – це певні ресурси, а публічні фінанси – це і ресурси, і відносини. Тобто публічні фінанси охоплюють, зокрема, публічні кошти. Фінансове право має справу саме із публічними фінансами (у їх найширшому розумінні).

Предметом галузі фінансового права є суспільні відносини, що виникають, змінюються, припиняються

у сфері публічної фінансової діяльності, а також фінансової діяльності інших суб'єктів, на яких державою покладені завдання з реалізації публічних фінансових інтересів. Коли говоримо про саме такі суспільні відносини, то слід чітко розуміти, що вони пов'язані із процесом формування, розподілу та використання коштів публічних грошових фондів як державних, так і недержавних. Кошти цих фондів спрямовуються на вирішення різного роду публічних завдань. Сучасне визначення предмета фінансового права через публічні фінанси та публічну фінансову діяльність дозволяє повною мірою охопити сучасні фінансові відносини.

Доволі часто предмет фінансового права визначається як суспільні відносини у сфері публічної фінансової діяльності. Водночас таке розуміння фінансового права є усиченим і вкотре повторимось – архаїчним. При вивченні фінансового права, слід чітко розуміти розвиток фінансових відносин, трансформації та інновації у цих відносинах. Не варто беззаперечно використовувати постулати, запропоновані у різних підручниках з фінансового права, які інколи переписуються роками без внесення будь-яких змін по структурі навчальної дисципліни. Якщо йти таким ненауковим шляхом, то це призведе до занепаду відповідної навчальної дисципліни, яка вже подекуди відстає від практичної діяльності. З огляду на це, міркуючи про предмет фінансового права, варто відштовхуватись від сучасних економічних, політичних, глобалізаційних, євроінтеграційних реалій.

Нині суспільні відносини, які становлять предмет фінансового права, досить різноманітні. Вони пов'язані, зокрема із: акумулюванням, розподілом та використанням коштів публічних грошових фондів; контролем за рухом коштів публічних грошових фондів; державним контролем за приватними фінансами; обов'язковим аудитом; емісією грошей; здійсненням державних і місцевих запозичень; міжбюджетними відносинами; фінансуванням публічних видатків; фінансуванням публічних потреб за рахунок небюджетних коштів; гарантуванням вкладів фізичних осіб; публічними закупівлями; публічно-приватним партнерством; фінансовими інструментами; фінансовими технологіями; міжнародними фінансами тощо. При всьому різноманітті фінансових правовідносин, предмет фінансового права доволі часто обмежують бюджетними, податковими та банківськими правовідносинами.

У тих відносинах, які складають предмет фінансового права, виявляється владно-організаційна роль держави в розподілі та перерозподілі внутрішнього валового продукту і національного доходу, оскільки ці відносини мають владно-майновий, грошовий характер. Також неможна ігнорувати особливості розглядуваних правовідносин, оскільки вони формуються та розвиваються під впливом економічних та політичних процесів, тому в них поєднуються певні ознаки, притаманні таким процесам й відповідним відносинам. Йдеться про опосередкування обігу (руху) коштів, зміну власника таких коштів, забезпечення соціальної стабільності і цілісності суспільства, зумовленість культурним рівнем суспільства (існує навіть таке явище, як фінансова культура та фінансова грамотність), безперерійне функціонування державного апарату, вплив на функціонування цілісної структури політичної системи, втілення та використання у правозастосовній діяльності актів управління (у контексті цього виникає потреба у формуванні цілісної концепції управління публічними фінансами).

Вплив політики на фінансові відносини виявився у формуванні своєрідного пласту фінансових правовідносин, а саме – у сфері політичних фінансів (фінансування політичних партій, їх фінансова звітність тощо). Варто згадати Закон України «Про політичні партії в Україні» від 5 квітня 2001 р. [4], ст. 14 якого передбачає, що однією із форм надання матеріальної та фінансової підтримки політичним партіям є державне фінансування статутної діяль-

ності політичних партій у визначеному порядку. У Законі також є окремий Розділ IV⁻¹ «Державне фінансування політичних партій».

Відносини у сфері публічно-приватного партнерства також належать до предмета фінансово-правового регулювання. У цьому контексті варто згадати Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 1 липня 2010 р. [5], ст. 9 якого передбачає, що фінансування державно-приватного партнерства може здійснюватися за рахунок: фінансових ресурсів приватного партнера; фінансових ресурсів, запозичених в установленому порядку; коштів державного та місцевих бюджетів; інших джерел, не заборонених законодавством. Там, де є бюджетні кошти, там діють норми бюджетного, тобто фінансового права.

З розвитком ринку публічних закупівель, відносини у цій галузі також потрапили під фінансово-правове регулювання. Законом України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 р. [6] регулюються питання здійснення закупівель за бюджетні кошти.

Коли говоримо про фінансуванням публічних потреб за рахунок небюджетних коштів у контексті фінансово-правового регулювання, то маємо на увазі залучення коштів від міжнародних організацій, зарубіжних країн. Особливо яскраво це виявляється під час війни, пандемії тощо.

У предметі фінансового права також з'явилися відносини у сфері сталого фінансування. Йдеться, зокрема про політику НБУ щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 р. [7]. Документ було розроблено у співпраці з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC) та презентовано у листопаді 2021 р. У ньому викладено детальний опис задач та нового інструментарію для наближення діяльності українських фінансових установ до кращих світових стандартів інтеграції екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) у фінансові послуги. Стале фінансування визначається як інтеграція екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) у фінансові послуги для досягнення результатів сталого розвитку, включаючи пом'якшення та адаптацію до несприятливих наслідків зміни клімату.

Дорожня карта реалізації Політики щодо розвитку сталого фінансування передбачає:

- удосконалення корпоративного управління в банках та НФУ щодо факторів ESG (environmental, social and governance). Охоплює огляд передових міжнародних стандартів і практики щодо включення факторів ESG до нормативно-правових/розпорядчих актів із питань корпоративного управління в банківській діяльності та небанківських фінансових установах (НФУ), та внесення відповідних необхідних змін до вітчизняного законодавства;
- розроблення стандартів із розкриття банками та НФУ інформації про ESG;
- розроблення вимог з управління банками та НФУ екологічними та соціальними ризиками;
- встановлення фінансовим установам критеріїв оцінки та відбору проєктів для фінансування з урахуванням їх ролі в сталому розвитку;
- забезпечення розкриття фінансовими установами інформації про те, наскільки сталою є їх діяльність;
- інтеграцію кліматичних аспектів у систему забезпечення фінансової стабільності;
- організацію роботи та здійснення заходів із підвищення рівня фінансової обізнаності суб'єктів економічної діяльності в питаннях розвитку в Україні сталого фінансування.

Як бачимо, участь НБУ у відносинах сталого розвитку та сталого фінансування задає новий вектор розвитку фінансових правовідносин. Це і перспективний напрям для наукових досліджень, і напрям формування нового правозастосовування комплексного характеру.

У фінансово-правовій науці тривалий час панівним був підхід, відповідно до якого предмет фінансового права

розглядався виключно крізь призму публічної фінансової діяльності (а ще раніше – через фінансову діяльність держави). Водночас реалії сучасності змусили переглянути предмет цієї галузі права, адже виникли публічні відносини, пов'язані із приватними фінансами. Йдеться, зокрема, про відносини у сфері державного фінансового моніторингу та державного контролю за приватними фінансами відповідно до Закону України від 6 грудня 2019 р. «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [8]. Також контроль за приватними фінансами здійснюється відповідно до Закону України від 14 жовтня 2014 р. «Про запобігання корупції» [9]. Отже, кошти фізичних осіб також у певних випадках стають об'єктами фінансово-контрольних правовідносин.

Ще одна велика сфера публічних фінансових відносин – це міжнародні фінанси. Дійсно, в умовах зростання міжнародного співробітництва у публічній та приватній фінансовій сфері особливо актуальним є питання формування міжнародного фінансового права. В Україні є відповідні навчальні матеріали з цих питань: Л. Л. Лазебник [10], О. І. Виговського [11], О. А. Музики-Стефанчук [12]. Є й окремі публікації, де висвітлюються міжнародні аспекти, що мають місце в тих чи інших фінансових відносинах, зокрема у сфері фінансових і банківських послуг, публічного фінансового контролю, податкових відносинах тощо. У навчальних закладах запроваджують відповідні навчальні дисципліни. При цьому більша частина досліджень здійснюється у контексті фінансово-правових порівняльних досліджень та міжнародно-правових досліджень. Водночас очевидно, що фінансово-правових досліджень у міжнародному, а не лише у порівняльно-правовому аспекті, вкрай мало.

Часто міжнародне фінансове право розглядається у межах міжнародного публічного та міжнародного економічного права. Примітно, що у західних країнах питання міжнародного фінансового права висвітлюються переважно у межах таких предметів, як «Бізнес та економіка», «Міжнародна економіка», «Міжнародні фінанси». У цьому контексті слід згадати західних науковців, наприклад, Роберта С. Ренделла [13], Філіпа Р. Вудда [14; 15], Ендрю Макнайта [16]. Ознайомлення зі змістом робіт цих авторів дає уявлення про міжнародне фінансове право як про правові норми, що регулюють фінансові відносини на міжнародному рівні; розглядаються питання конфлікту законів, що регулюють фінансові контракти, юрисдикції, міжнародні грошові перекази та платіжні системи. При чому під таке регулювання підпадають як приватні, так і публічні фінансові відносини. Не випадково Ендрю Макнайт назвав свою працю «Право міжнародних фінансів», що більше відповідає західному баченню міжнародного фінансового права.

Колін Бемфорд у праці «Принципи міжнародного фінансового права» [17] під предметом міжнародного фінансового права розуміє певні фінансові операції, які регулюються нормами законів різних держав.

З міжнародним фінансовим правом тісно взаємопов'язане і внутрішнє національне фінансове право. Такий зв'язок пояснюється тим, що норми внутрішньодержавного права відповідного галузевого спрямування регулюють питання імплементації міжнародно-правових норм у національне законодавство, визначають способи приведення їх у дію.

Норми міжнародного фінансового права регулюють відносини, пов'язані із міжнародними фінансами, що мають публічно-правову природу. У контексті цього синонімами поняття «міжнародне фінансове право» можуть бути «правове регулювання міжнародних публічних фінансів» та «публічно-правове регулювання міжнародних фінансових відносин».

Отже, міжнародні фінансові відносини публічного характеру також є предметом фінансово-правового регулювання та фінансового права.

Є й інші приклади трансформації предмету фінансового права, причому здебільшого у бік розширення фінансово-правового регулювання. Таким чином, можна констатувати, що предмет фінансового права зазнає змін, що, у свою чергу, викликані процесами різного характеру (економічними, політичними, державними, міжнародними тощо).

Як самостійна галузь публічного права фінансове право має свій **метод правового регулювання**, що являє собою органічну сукупність прийомів і способів правового впливу на поведінку учасників фінансових відносин, на характер зв'язків між ними. Саме за допомогою методу правового регулювання забезпечується необхідна поведінка суб'єктів фінансових правовідносин. Знову ж таки, йдеться про традиційний для вітчизняної теорії права підхід. У підручниках з фінансового права (чи фінансово-правового регулювання, публічних фінансів тощо) іноземних країн ми не зустрічаємо детального опису такої звичної для нас правової категорії. Водночас, поки вітчизняна юридична наука не виробила власного бачення того, чи потрібно і як саме розмежовувати галузі права, ми говоримо про метод правового регулювання.

Отже, для фінансового права основним методом є імперативний метод – **метод владних (або державно-владних) приписів**, який характерний для публічних галузей права (конституційного, адміністративного, кримінального). Виявляється у тому, що державно-владні суб'єкти (суб'єкти публічної фінансової діяльності) у межах наданих їм повноважень у письмовій формі виражають свої вольові бажання, обов'язкові для всіх юридичних і фізичних осіб – суб'єктів фінансових правовідносин.

Владні приписи у фінансовому праві стосуються передусім забезпечення публічної фінансової діяльності: визначення розміру та порядку справляння податків та зборів до бюджетів; визначення повноважень розпорядників бюджетних коштів; здійснення міжбюджетних трансфертів; здійснення грошово-кредитної діяльності тощо.

Особливості владних приписів у сфері публічної фінансової діяльності полягають у тому, що їм характерні **категоричний характер** (наприклад, невчасна сплата (чи несплата) податків тягне за собою обов'язкове застосування санкцій з боку податкових органів) і **відсутність оперативної самостійності** (наприклад, податківець – працівник органу державної податкової служби не має права обрати будь-який вид санкції за вчинене правопорушення у сфері податкових правовідносин, адже за кожне з них передбачено конкретну санкцію). Це пояснюється значенням, яке держава надає публічним фінансам для її стабільного функціонування, забезпечення суверенітету.

Отже, розглядуваний метод передбачає відносини влади та підпорядкування, недопустимість заміни правила поведінки за домовленістю сторін. Всі питання взаємовідносин чітко прописані у відповідних нормах. Водночас, треба зважати на зміни у приватних і публічних відносинах, на взаємопроникненні норм різногалузевого законодавства.

Також не варто ігнорувати інші – другорядні методи фінансово-правового регулювання. Зазвичай до них відносять такі: **субординація, рекомендація, узгодження** тощо. Ці методи стосуються, насамперед, сфери місцевих (муніципальних) фінансів, у якій органи місцевої влади та самоврядування діють більш самостійно при реалізації своїх повноважень, а також фінансових правовідносин між різними органами влади, різних рівнів тощо. Зазначені методи часто застосовуються разом з основним методом фінансового права – методом владних приписів. За допомогою названих другорядних методів суб'єкти публічної

фінансової діяльності радять, рекомендують підпорядкованим суб'єктам фінансових правовідносин виконувати ті чи інші дії, але прямо не зобов'язують їх виконувати.

Отже, що стосується методу фінансово-правового регулювання, то змін зазнають все ж таки так звані «другорядні» методи, зокрема, внаслідок процесів, пов'язаних із децентралізацією влади.

Висновок. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що фінансове право вже перейшло у площину правового

регулювання відносин, пов'язаних із публічною фінансовою діяльністю та публічними фінансами. Ці сфери відносин існуватимуть разом із державою, водночас вони є та будуть динамічними.

Фінансове право як навчальна дисципліна має перейти у площину викладання та вивчення правового регулювання публічних фінансів, оскільки це відповідає сучасним реаліям розвитку публічних фінансових відносин, цього потребує практична юриспруденція.

ЛІТЕРАТУРА

1. Secured Finance Law in China and Hong Kong / Mark Williams, Lu Haitian, Ong Chin-Aun. Cambridge University Press, 2010. 451 p.
2. Про відкритість використання публічних коштів : Закон України 11 лютого 2015 р. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 16. Ст. 109.
3. Про схвалення Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022–2025 роки та плану заходів з її реалізації : розпорядження. Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1805-р. *Офіційний вісник України*. 2022. № 10. Стор. 90. Ст. 540.
4. Про політичні партії в Україні : Закон України 5 квітня 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 23. Ст. 118.
5. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 1 липня 2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 40. Ст. 524.
6. Про публічні закупівлі : Закон України від 25 грудня 2015 р. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 9. Ст. 89.
7. Політика НБУ щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 р. 29 с. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Policy_rozvytok-stalogo-finansuvannja_2025.pdf?v=4
8. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 грудня 2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 25. Ст. 171.
9. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056.
10. Лазебник Л. Л. Міжнародне фінансове право : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2008. 312 с.
11. Vygovskyy O. I. Textbook on International Financial Law. K. : Publishing and Poligraphic Centr «The University of Kyiv», 2017. 511 p.
12. Музика-Стефанчук О. А. Фінансово-правова основа місцевого самоврядування в зарубіжних країнах : навчальний посібник. К. : Алерта, 2009. 224 с.
13. Rendell Robert S. International financial law. Vol. 2. Ed. 2. London : Euromoney Publications, 1983. 636 p.
14. Philip R. Wood. Law and practice of international finance. London : Sweet & Maxwell, 2008. 600 p.
15. Philip R. Wood. Comparative financial law. Law and Practice of International Finance Series, Law and Practice of International Finance Series. London : Sweet & Maxwell, Limited, 1995. 415 p.
16. McKnight Andrew. The Law of International Finance. Oxford USA Trade, 2008. 1125 p.
17. Bamford Colin. Principles of International Financial Law. London : Oxford University Press, 2011. 364 p.